

Роль і значення регіонального управління в трансформаційній економіці

У статті проведено узагальнення фахових джерел та практичного досвіду щодо визначення значення та ролі регіонального управління в умовах трансформаційної економіки.

The scientific sources and experience of the determining the value and role of regional management in a transforming economy were summarized in the article.

Вступ. Сучасні трансформаційні процеси в національній економіці України спрямовані на перехід від централізованого управління до розширення можливостей місцевого самоврядування. Ці процеси пов'язані з фінансовою сферою у частині формуванні державного та місцевих бюджетів, що обумовлює виникнення ряду нових завдань державного та місцевого управління, які потребують негайного вирішення. Виходячи з досвіду провідних розвинутих європейських країн та ряду країн, економіка котрих знаходиться на шляху реформування, можна стверджувати, що підвищення ефективності регіонального управління і розробка раціональної регіональної політики відносяться до числа таких пріоритетних завдань. Регіональна політика є одним із головних чинників, що забезпечують ефективний розвиток загальнонаціонального господарського комплексу, це обумовлює актуальність регіональних досліджень і необхідність удосконалення механізмів управління регіональним розвитком [5, 6, 7].

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення фахових джерел та практичного досвіду щодо визначення значення та ролі регіонального управління в умовах трансформаційної економіки.

Результати. Державна регіональна політика є складовою частиною національної стратегії соціально-економічного розвитку України, тісно пов'язаною із здійсненням адміністративної реформи та впорядкуванням адміністративно-територіального устрою [2, 3]. Необхідно відзначити, що

сучасний соціально-економічний стан регіонів України є результатом економічної політики, що проводилася починаючи з 90-х років, до трансформаційної політики останнього десятиліття, та обумовлений такими основними чинниками:

- до 1991 р. територія України була розділена на три економічні макрорегіони, які були частиною єдиної системи регіонів країни, при цьому не були узяті до уваги особливості господарства України як самостійно функціонуючої економічної системи, якою вона є зараз [1];

- розвиток регіональної системи в значній мірі визначався політикою профільних міністерств, чії рішення часто приймалися на підставі заполітизованих мотивів, а не на підставі економічної вигоди, і не враховували сировинний, трудовий та промисловий потенціал регіонів. Це призвело до створення нерациональної виробничо-господарської структури, утворення монопольного становища по деяких видах господарської діяльності, що відносно нормально функціонувала тільки за рахунок ресурсного достатку і жорсткої адміністративної системи управління.

- основна увага приділялася політичним реформам і макроекономічним перетворенням на шкоду регіональним трансформаціям, соціальні і просторові наслідки таких перетворень виявлялися не відразу;

- економічні реформи були надмірно орієнтовані на ринок і не мали компенсуючих механізмів, включаючи регіональні; була відсутня законодавча інфраструктура для проведення регіональної політики;

- наявна система економічного управління призвела погіршення економічного стану деяких регіонів та поширилися тенденції нерівномірності регіонального економічного розвитку.

З наявної практики досліджень регіональної диференціації для аналізу нерівномірностей економічного розвитку регіонів фахівці та науковці використовують в якості узагальнюючих критеріїв - показник ВРП на одного жителя (як показник рівня економічного розвитку) та темпи зміни зростання абсолютного значення ВРП (як показник динаміки розвитку) за період 1999 – 2011 рр., (табл. 1).

Вихідні дані для аналізу рівня економічного розвитку регіонів України за показником ВРП на одного жителя в 1999 – 2011 роках [4]

Регіон	Роки												
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	2080	2788	3747	4217	5134	6733	8438	10443	15496	20495	19832	23600	28488
АР Крим	1588	1965	2678	2967	3645	4965	6476	8115	10590	13898	13933	16507	19467
Вінницький	1546	2099	2796	3001	3552	4722	5999	7361	9198	12061	12145	14332	17768
Волинський	1404	2056	2699	2934	3349	4780	6298	7406	9718	12340	11796	13916	16993
Дніпропетровський	2577	3594	4523	5062	6084	8642	11960	15293	20943	30918	27737	34709	42068
Донецький	2536	3488	4672	5223	6422	9764	12556	15797	20290	26028	23137	28986	36446
Житомирський	1570	1993	2256	2554	3089	4421	5586	6669	8523	11545	11419	14616	17184
Закарпатський	1230	1702	2205	2552	3210	4243	5380	6581	8456	10626	10081	12278	14455
Запорізький	2981	3841	4089	4473	5377	8126	10730	13421	18090	23232	20614	23657	27567
Івано-Франківський	1604	2180	2747	3205	3966	5246	6928	8168	10065	12940	12485	14814	19386
Київський	2257	3183	3493	3757	4532	6680	8710	10958	15093	20593	21769	26140	34420
Кіровоградський	1419	1854	2767	3000	3657	5161	6444	7774	9608	13515	13096	15533	19918
Луганський	1879	2436	2877	3366	4026	6012	8184	10143	13705	18338	16562	19788	25067

продовження табл. 2.1

Львівський	1573	2185	2755	3266	4059	5406	6671	8366	10933	13902	14093	16353	20490
Миколаївський	1845	2561	3403	3718	4303	6453	7833	9799	12269	16175	17050	20276	23402
Одеський	2128	2817	3827	4369	5264	7049	8643	10394	13829	19638	20341	22544	25748
Полтавський	2688	3413	4018	4792	5566	8892	11640	14397	18595	22476	22337	29652	35246
Рівненський	1674	2124	2703	2955	3482	4824	6280	7730	9705	12217	11699	13785	16735
Сумський	1865	2614	3127	3373	3822	5045	6544	7897	10312	13622	13631	15711	19800
Тернопільський	1266	1602	2041	2303	2750	3526	4619	5837	7533	9688	10240	11713	15055
Харківський	2172	2789	3563	4049	5063	7205	9055	11388	15690	21294	21228	23639	27966
Херсонський	1523	1948	2521	2778	3304	4569	5743	6772	8157	11944	12256	14346	16990
Хмельницький	1618	2021	2499	2756	3353	4571	5794	7054	9138	11932	11780	13602	17260
Черкаський	1751	2211	2530	2746	3326	4880	6720	8251	10381	14581	14393	17325	21082
Чернівецький	1139	1408	2009	2314	2776	3595	4662	5656	7376	9771	9383	10939	13228
Чернігівський	1841	2401	2745	3080	3792	5204	6527	7770	10152	13213	13121	15406	19357
м. Київ	4245	6009	11927	13480	16642	23011	28636	35049	49595	61592	61088	70424	79729
м. Севастополь	1155	1689	3128	3679	4557	5845	7447	10079	12954	16592	16966	20455	24564

Аналізуючи дані табл.1. зазначимо, різниця між найгіршими за цим показником Чернівецькою, Закарпатською, Тернопільською областями та найкращими м. Київ, Дніпропетровською, Донецькою, Полтавською областями продовжує зростати. Розмах варіації (різниця між лідером та аутсайдером) по душового ВРП у період 2007-2011 рр. збільшився більш ніж на 1,5 рази, але проявляються позитивні властивості, так має тенденцію зменшення коефіцієнта варіації в середньому на 3,0% за рік.

Як характеристики розвитку територіальної диференціації розглянемо також асиметрію їх загального економічного стану. На рис.1 відображено динаміку кількості регіонів з рівнем економічного розвитку вище за середній по країні та нижче середнього.

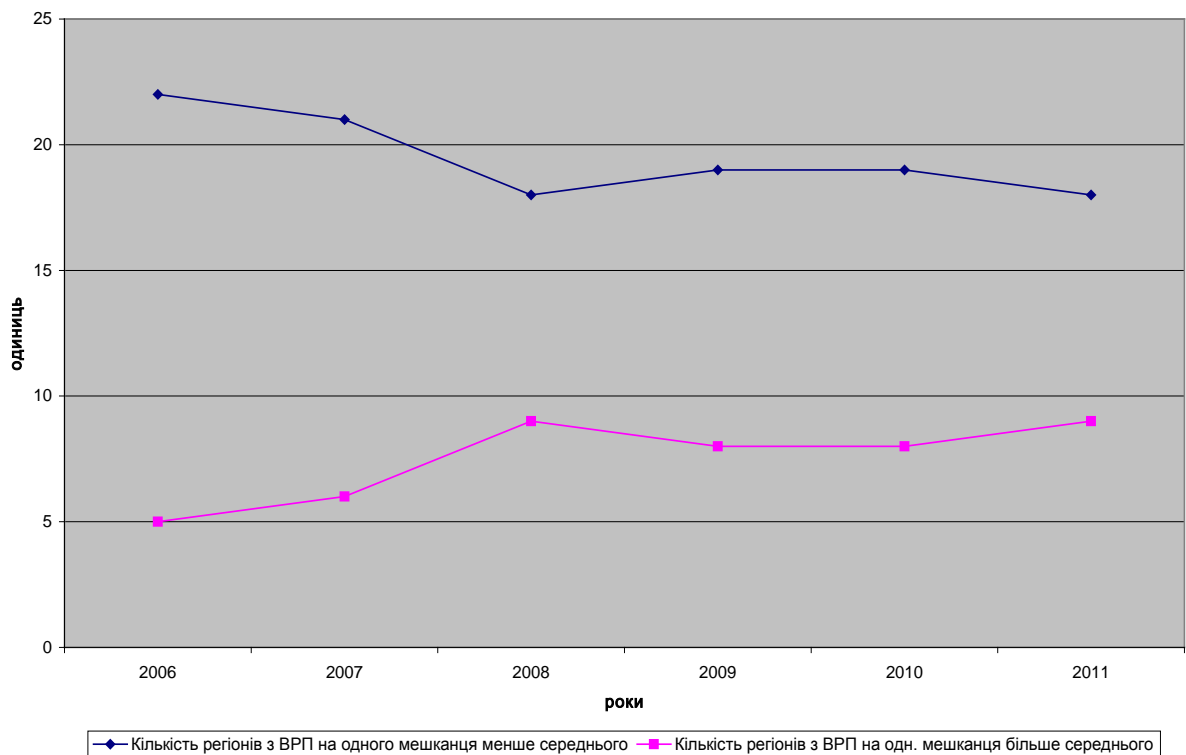

Рис. 1. Динаміка кількості регіонів у відповідності до середнього рівня ВРП на одного мешканця в Україні

За аналізований період кількість регіонів України, що мають рівень економічного розвитку вище за середній, збільшилося з 7 до 9. У той же час кількість регіонів, що мають рівень економічного розвитку нижче середнього по країні, зменшилося з 20 до 18, тобто в наявності позитивні тенденції. На відміну аналітичні дані, представлені у табл. 1, за період 1999 – 2011 роки

вказують на збільшення розриву між регіоном-лідером і регіоном-аутсайдером з 3,7 до 6 разів, що є негативною ознакою. За визначенням фахівців, за міжрегіональною соціально-економічною диференціацією наша країна займає одне з найвищих міст в світі [6].

Ризики значної міжрегіональної диференціації, судячи зі світового досвіду, пов'язані не тільки з дезінтеграцією економічного і соціального (регіонального) простору, геополітичними кризами, але призводять також до жорстких обмежень економічного зростання.

Наявність такого стану та означених тенденцій спонукають державні інституції для пошуку заходів та виправлення зазначених негативних тенденцій. З них можна визначити найбільш впливові, так для виправлення даної ситуації держава вживає стимулюючі регуляторні заходи. Державне стимулювання розвитку регіонів України здійснюється відповідно до основ державної регіональної політики, законів про Державний бюджет України, загальнодержавних програм, інших законів та актів законодавства України, а також програм економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, місцевих бюджетів. Також йде розробка національної адміністративно-територіальної реформи, спрямованої на перехід до регіонального та місцевого самоуправління від строї централізованої системи.

Висновок. Таким чином, наявність перерахованих вище і ряду інших негативних чинників, що визначають сучасний стан економіки регіонів України, свідчить про низку ефективність державної регіональної політики й обумовлює необхідність удосконалювання механізмів регіонального управління.

Література

1. Вікіпедія. Вільна енциклопедія – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Закон України “Про стимулювання розвитку регіонів” <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>

3. Концепція державної регіональної політики – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Хвесик М.А., Горбач Л.М., Вишневська Н.В., Хвесик Ю.М. Стратегія соціально-економічного розвитку регіону (на прикладі Волинської області): Монографія. – К.: Кондор, 2004. – 376 с.
6. Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В., Швець П.А., Троян В.Л., Петровська І.О., Ярош О.М. Конкурентоспроможність регіонів України: методологія і практика / [за наук. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Чернюк]. – /РВПС України НАН України/. – К.: РВПС України НАН України, 2009. – 108 с.
7. Шевчук Я.В. Механізм санації депресивних територіальних суспільних систем в контексті формування регіональної політики. – Львів, 2004. – 63 с.